

МИКОЛА ЕВШАН

ВЕЛИКІ РОКОВИНИ УКРАЇНИ

(1. ЛИСТОПАДА 1918 ДО 1. ЛИСТОПАДА 1919)

**З НОВИМ РОКОМ БОРОТЬБИ
ГАЛИЦЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ**

ВИДАННЯ УРЯДУ ПРЕСИ І ПРОПАГАНДИ ЗАХ. УНР.

ВІДЕНЬ, 1920.

МІКОЛА ЄВШАН

ВЕЛИКІ РОКОВИНИ УКРАЇНИ

(1. ЛИСТОПАДА 1918 до 1. ЛИСТОПАДА 1919)

**З НОВИМ РОКОМ БОРОТЬБИ
ГАЛИЦЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ**

diasporiana.org.ua

ВІДАННЯ УРЯДУ ПРЕСИ І ПРОПАГАНДИ ЗАХ. УНР.

ВІДЕНЬ, 1920.

I.

Рік минув, як ми піднесли клич боротьби з нашим відвічним пороком Польком. Вже рік несе український жовнір всі труднощі воєнного життя. Наш народ добуває останніх сил (сил, що лишилися йому по довгій світовій війні, по величезних кривавих втратах на всіх європейських фронтах), аби вибороти собі незалежність. Кров так щедро проливана з Карнатах, на рівнинах Польщі, в Румунії, в Італії та в Альпах, летиться далі, — тепер на рідній землі.

Коли-би хто був сказав, що така виснажена до остатку нація як ми і такий бідний, голій та босий жовнір, без достаточного озброєння, може провадити війну в теперішній час, — був би висміяний. А все таки, як тільки вибула година, український народ повстав і український жовнір, що одного дня прилетався по ціломісячній мандрівці ледви живий з італійського фронту або з далекої Сибіри, той сам жовнір без вагання кидав рідну хату та йшов під Львів.

Дехто, поглянувши лише здалека на те військо заявив рішучо, що воно не може вдержатися, що

всякі військові операції супроти сильнішого з усякого погляду ворога не можуть удатися. Старі, досвідні люде, що неоднo бачили та пережили, дивилися лиш і ждали, чим воно скінчиться. Молоді, горячі, цілою душею кинулися у вир нової боротьби. Але вони так само скоро охлили, не можуть собі даги ради з тепличними перепопами, не маючи терпеливости щоденною, безупинною працею перемоти всі недомогання ще неспалаченого апарату. Національна війна, яку ми уявляли собі в душах як одиn могучий порив, як свого роду панорами героїчних вчинків і прекрасну світляну ракету, — вона почала затягатися, стала марудною, буденною. Почав нас бити ворог, а властиво вороги з усіх боків. По перших днях, повних залату, прийшли місяці важкі як олово, які щораз більшим тягаром лягали на душі і припикували їх. Ми стали як безпомічні діти, заскочені бурєю серед широкого поля. Почали снадати на нас удари одиn по другім: і кроваві удари ворога на фронті, що чимраз більше зростав у силу і удари внутрішнього ворога, що дель і ніч сів недовіря, інтриги та рознуку в серцях, шліонував кожний крок та ширив дезорганізацію й так неспалаченого державного апарату, вишпдаючи кожної хвили, аби кинутися на нас зі заду, — нарешті безкровні, але найбільше болючі удари цих кругів, що пристали до нас і присягали нам вірність тільки на те, аби неунутися на відповідальві посади і напести нам тимбільшу шкоду . . .

По довгих місяцях важкої боротьби на рідній землі і за рідну землі, коли ми подолали ворогом мусіли відступити за Збруч, ми відступали не як воїни-оборонці рідної землі, а неначе алодії, що накоїли лиха на чужій землі і мусять крадькома втікати. Тоді ми перший раз не як одиниці, а як маса, як українське військо, почули наглядно, які ми чужі були на своїй землі. Ми зійшли в очах світа на більшеницьку банду і не лише, що не моглиби були переконати про свої слушні національні домагання Парижа та Раді 4-ох, але самі майже були готові це признати, розтікаючися на всі боки, соромно зважаючи українську ідею, за котру стільки місяців боролися! Це був той критичний момент, коли разом з нашою армією готові були розлетітися всі її геройські подвиги, змарнуватися величезні жертви майна і крові, упертих змагань, віра в будучність і навіть сама можливість кращої будучности народу.

І адається, треба було того нашого переходу через Збруч, треба було нашій рідній землі лишитися за горами й за ріками, треба нам було вишити гірку чашу аж до дна. Виявилося, що тільки велике нещастя може нас скувати разом, витворити в нас силу і привести до повної свідомости нашого стану.

За час нашого перебування на Великій Україні у наших, правда, братів, а все таки не дома, ми маємо змогу і час передумати й усвідомити собі те, що ми втратили. Тут усякий, проковтуючи на самоті гірку сльозу, адяк-

люючи пекучий біль за рідною та за всім, що він поклав на татїх-боці, перекопується в тому, що все таки поза всякими, тепер так галасливими справами, які домагаються здійснення в першу чергу, є в душі кожного найперша справа: **Своя Батьківщина**. Аж після того, як вона почала нас боліти, і з кождим днем болить що раз більше ми починаємо вірити в її існування. Та й обставини, події кожного дня нагадують нам все про присутність у нас того, що ми заперечували колись, не хочучи служити для рідної справи. Патріотичний дух, який — здавалося — не існував, або був пригашений в Галичині, будиться серед нас із повною силою тепер, серед найгірших злиднів, яких не переживала мабуть ніяка армія в світі, коли ми тільки нещасно злодії зазираємо на татїх бік: — коли з татїго боку приходять що дня вісти, які кривавлять душу кожного з нас, вісти про замордування Іоаном рідного батька, про спалення рідного села, про грабежі польських банл, про відселення на примусові роботи, про арешти про відшквїв, інтелїґенції та свідомих селян, про тисячі жертви в таборах інтернованих та полонених ва Дюбю, в Перемишлі, Засланю, Берестю, про знущання, педуги та голод, про те, що не має там иншого слова для Українця як бандит та скурвий сич, — о, тепер то ми затискаємо в безпелї льоті зуби та кулаки, тепер ми відчули вашого національного ворога, і зрозумїли,

що таке той клаптик землі, який ми мусіли
оставити, хоч — могли його й удержати.
Тепер ми виростаємо на Українців, на
свідомих громадян Української Народної Республіки.
Велике нещастя, яке впало на нас, те нечуване
васильство над народом, якого найбільші песимісти
поміж нами не могли-бп були предбачити, — пови про-
тверезили нас або бодай примушують до протверезіня.
Ми опинилися неспаче на покуту в чистпльщі, яке му-
сило перебути, поки доведеться нам знову переступити
поріг рідної хати. Тут ми маємо навчитися того, про
що ми забули дома, а без чого ми негідні були називати
себе нацією. Тут справджується правдивість старої
моральної сентенції про терпіння, яке очищує та ушла-
хотнює душу і гартує характер. Я думаю, що коли ми
тепер в тому недобровільному чистпльщі, з роздертими
душамп, вигнані ворогом з рідної хати, не усвідомимо
собі тих завдаль, які лежать на нас, як на членах
Української Народної Республіки, то зовсім марно про-
йшов тоді час світової революції і нічого нам не при-
віс, — і зовсім за пусто пролято стільки кровп, даром
страждали десятки тисяч, коли-бп з тих певпловних тер-
пнів українського жовніра не мав витворитися елемент
нової України, нового національного життя. Не тої
України, яку тепер роздирає на всі боки
всяка сволоч, чужа і своя, а будучої, яка стане
перед очима наших наслідників в повім сляві.

Бо що-ж таке представляємо в даній момент ми, Українська Армія? Того, чим сильна всяка армія, ми не маємо: фізичної сили. Правда, ми не-раз показали, якими сильними ми можемо бути. Правда, ми були сильні, коли били, але за слабкі, коли треба було утримати в руках свої здобутки. Ми могли здобутися без особливого труду навіть на героїчний розмах офензиви у великім стилі (і то майже з голими руками), але не мали сили утримати позиції перед меншими навіть силами наступаючого ворога. Ми не були ще національною армією, нею ми мусямо щойно стати. Як колись Греки, що йшли в похід у Персію, не були грецьким військом, а звичайними наемниками, які для льону та рабунків готові були йти за кня-небудь, — поки далека чужина, величезне співітство малої горстки серед великих просторів, вся безвихідність їх ситуації не примусила їх, переслідуваних без упину ворогом, почувти себе Греками, як радісно кричало тих десять тисяч відступаючих під проводом Ксенофонта Греків: „талаятта, талаятта“! на вид рідного моря, яке вони знову по довгих місяцях побачили.

II.

Серед щоденних клопотів і метушні, серед злочи дия, сплетень, тривожних або потішаючих вістей, взаємної гризні, прозвічної, буденної праці або бездушних, присплюючих серце та думку розривок, — ми пропускаємо мимо сам глибокий процес нашого суспільного й національного життя та думки. Ми вже привикли за п'ять літ до всякого і нерви ваші вже за тулі, аби реагувати на щні річи, крім звичайних, які нам вухами ллються. Серед світової дуртовини ми навчилися жити лише з дия на день, як горобці під стріхову і щасливі, коли подолали працю одного дия, відкладаючи дальші клопоти на другий день. І не помічаємо перемін у соціальній структурі, які відбуваються на наших очах, аві не входить в глибоке значіння того ферменту, який на всі боки обкидає нас шумовинням та каже здригати з відразою, не уміємо схопити того глибокого життєвого процесу, який певидно твориться при нашійже участі. Ми жнемо все ще давним життям старини, традиціями і думками. Інакше ми не годні, хоч перекопуємося що дия, що це анахронізм. Як-би нам не був

— песимістичний той процес, як-би ми не протиставили себе йому, він все таки відбувається помію нашої волі, перетворює цілу життєву атмосферу, впливає в громадське, навіть приватне життя нові настрої. За останні роки душа широких мас сгала не до пізнання, переформувалася на зовсім іншу. І ми мусимо собі здати з того справу, що ми зі своєю старою лепкією не зможемо опанувати нового життя, не зможемо ним і жити. Наше покоління відспівало свою пісню або радше докінчує її. Щораз голосніше та майже брутально допоминається голосу хтось повний, починає нас щораз більше спихати з наших позицій. Річ очевидна, що ми не зможемо встояти перед тим новим, мусимо відступити йому місце. Що ж ми маємо робити, ми, що не можемо подумати собі нішого життя як те, яким ми жили досі? Що маємо робити ми, докінчуюча свою пісню українська інтелігенція, що серед таких нещасливих обставин і з такими малими силами взялася до такого великого діла, як будова національної держави.

Ми можемо зробити тільки одно: посвятити себе до останку. Для себе життя ми вже не устроїмо; то-ж можемо і мусимо думати тільки про життя будучих поколінь. Наша позиція рішучо безвиглядна, з гори призначена на втрату: але ми можемо сотворити для наших синів і внуків таку позицію, з якої їх не витіснить ніяка сила. Наша функція серед того переломового часу —

бути гноєм, який дає родючу силу облогові. Не образуйся такою непочесною функцією, вона навпаки дуже почесна. Сімсот літ ми були плодючим гноєм для чужих історій і чужих культур на нашій землі, своїми кістками будували греблі для всяких імперіялізмів і гинули анонімно, ніким, ніде не признані. А тепер ми маємо зігвинути, аби тим буйвіщі могли вирости нові нарости нашого, українського життя, української культури і державности. Хіба це не почесна роля? Яка біда, що не ми будемо купатися в сояшнім промінні під українським небом: ми не зазвали і так тої розкоші, то й ні за чим жалкувати. Але дітей наших мусимо ввінчувати інакше, як нас наші батьки та прадіди, мусимо дати їм можливість користуватися повними правами українського громадянина!

От чому наше покоління, маючи за призначення дати підвалину новій Україні, промостити шлях для неї, не має чого жалкувати своїх сил. Пора нагла і робота повинна бути нагла. Нема часу і змоги щадити своїх сил, розкладати їх на десятки літ. Мусимо їх скупити разом і з цілою форсею взятися до праці. Чим скорше всі наші сили, т. є сили теперішнього покоління будуть зужиті, тим скорше буде готовий повний шлях. Це нічого, що одному, другому, десятому й сотому не стане сил і він упаде на шляху. З його трупа виростає вже нова сила в десятиро більша і свіжа. Це нічого,

що треба нам щодня вирікатися не лише найпримітивніших життєвих вигод та жертвувати всім дорогим пам: майном, родиною, приятелями. Чи-ж не привикли ми їсти чорного хліба, або й не їсти його тому, що мусіли бути прохарчовані мільйони тих, що билися „für Kaiser und Vaterland?“*) Чи не посувалися ми вже цілі роки в своїй власній хаті на найгісніщий куток, аби мав вигоду який небудь мадярський свлянопас або шевський майстер в Берліна? А з другого боку, хто може сказати, що для національної праці обов'язково потрібно мати стільки то грошей місячно, стільки то побічних доходів річно і бутылочку коняку та дівчата для забави щодня? Тепер можемо з легким серцем посвятити дорощі нам річи, як білий хліб та м'яку постіль, не говорячи вже про випивку та веселу компанію. Бо робиться велике діло. Ми його робимо. Власним потом, кривавою працею та кістками можемо його сотворити — повною й абсолютною саможертвою. Українські духові та культурні пастарі багато потребують грою, аби зародити, багато крові треба, аби зростити українські широкі поля. І нема нам чого журитися тим, що вродить нам заїв: шляхотний посів, щира жертва, повна самозаперечення праця не можуть вродити кукілью.

*) За австрійського цесаря й Австрію.

III.

Функція сучасного українського покоління — жертвувати себе всеціло.

Та не всяка жертва спасенна і не всяка жертва приймається. Є жертва, яка являється наслідком глибокого перепагтя та розуміння обовязків, жертва людини, що готова посвятити навіть своїм іменем і віддати його забуттю, — а є жертва обманщика. На жаль, за багато поміж нами таких, що жертвують себе, розтрублюючи про це на всі сторони світа. Скільки то тисяч Українців поспіється хочби й тепер зі своїм горем, як дурень з писаною торбою і кожний з них „жертвував все для рідної справи.“ Скільки то тисяч української інтелігенції постраждало за народ, терпіло всякі можливі переслідування ворогів і — як тільки настала Україна — напередки кинулося надолужувати всі свої втрати, примошуючися як найблище до благодатного джерела доходів, не питаючи навіть, відкіля вони беруться! Ні, до дійсної жертви, до благодатної праці для добра і щастя будучих українських поколінь треба не такої підготовки. Чиста совість, чисті руки. Коли укра-

ївська ідея має бути дійсно святою і найвищою, як говорилося все по всіх віках, то це може вона ґрунтуватися на обмані. Хто хоче себе назвати дійсним робітником на рідній ниві, нехай замкне рот, не дурить других і себе, нехай зробить сповідь зі собою і переконається, чи чисті в нього руки і совість. Не лише приватна, але й громадська чесність та етика мусять рішучо стати на вищому ступені. Не може тут бути ніяких умовностей, ніяких уступок самому собі і другим, ніякої поблажливості, зрозуміння для людських слабостей одиначі, компромісів, — а що найгірше, тої обскуної подвійної бухгалтерії, яку так прекрасно зває наш пересічний патріот. . . Ціле життя наше повинно бути так концентроване на тій одній ідеї, ідеї національного відродження, аби в кождім поступку одиначі, в найменших навіть життєвих дрібницях вона проявляла себе. Особливо тепер. Бо чим ширшим ми можемо протиставити себе тій цілій зграї, що шаранчею пасує на нас з усіх боків? І якими другими середниками ми годні уратувати для майбутніх поколінь нашу теперішню безвиглядну позицію? Чи фізичною силою, організацією, чи може тим, що покажемо в теперішній момент всю українську широку натуру? Ні, тут треба з усіх сил кричати на тривогу і скликувати всіх людей чистої душі та доброї волі, на ратунок великої справи, яка тепер рішається:

рішається не дипломатичною інтервенцією ani оружжам, а просто нашим поведінням. Ми можемо дипломатично й мілітарно стояти найгірше, або навіть ніяк не стояти. Але українська справа попри те не буде програна, коли ми за отой час революції поставимо українську дійсність, відвигнемо українське громадське життя на вищій, як дотепер рівень. Що ми втратимо, програвши всі кампанії на всіх військових фронтах, коли ми в дійсному життї виявимо присутність такого високого національного, нічим і ніким не сплямленого ідеалу, що зможемо дати корм усім будучим українським поколінням, які будуть свідками наших діл, або будуть про них читати нефальшовану, правдиву історію? Тоді українська справа все таки виграна нами, хоч ми й безсильні булиби вибороти і впусити від ворогів самостійність.

Коли що, то це перша справа, яка повинна вбитися у свідомість кожного з нас: що тепер, коли зовнішні обставини приводять нас майже до повної розпуки та зневіри в успіх наших праведних змагань, однопередовсім остається до збереження — це наша честь.

„Ой хоч пропало наше Запорожжа,
Та не пропала слава“ —

— як співається в одній із пісень 18. ст., аложених на руїнах Січи. Нехай ми й програємо на фронтах, пехай

гннуть тисячі наших людей з ворожої руки серед людських знущань та наруги, але бережимо ми бодай свій прапор, — аби в нашій діяльності не було нічого такого, чого-б ми мусіли соромитися не перед якою-небудь антантою, а перед власним народом і будущими поколіннями. Бо сором і нечесть одні лишаються по всяких вчинках і ніхто нас не зможе оправдати перед нашими внуками, колиб їм прийшлося читати колінь не лише про історію наших нещасть, але й підлости. Ніхто не посміє й одним словом зганьбити нас за те, що ми не змогли вибороти свободи; але грязю назвуть нас потомки, коли ми не збережемо нестлямленим нашого національного прапора і народної чести. І ми повинні бути готові в кожній хвилині на це, щоби це одно гідно відстояти: національну честь. Національна війна може бути програпа, але її трагедія тягнеться століттями, глибоко й довго ховається в серцях нас, які вола сколихнула, і буває часто одипоким середником до відродження.

IV.

Теперішня наша війна, як взагалі ціла світова війна і ваша в ній участь, — це генеральва проба зрілості української нації. Здавали той іспит зрілості і другі нації, але був іспит тільки формальний: їх доля була згорн майже порішева, бо вони були заздалегідь готові до іспиту, ваперед уже дещо вивчивши для нього. Ми серед іспиту примушені рівночасно вчитися, бо коли деякі другі недержавні нації повставали, то ми рішили поспати довше і збудилися, а властиво були збуджені вже серед самого огню. Але й то проходиться нам той огонь благословити: не збудили-би „добрі люде“ та не почали шукати по карманах, ми спали-би й досі та робили-би тільки великі очі на все, що довкруги діється.

Теперішню нашу війну не можемо брати за рішаючу, все одно, чи добре вона покінчиться для нас, чи зле. Це лише війна навчаюча, проба сили. Силу ми вже показали. Цего було би досить і для нас і для порога. Рішаючим моментом тут те, які висповки ми поробимо з тої війни, як вона відібеться на нас, т. зв., як сформується ваша національна душа після війни.

Українську владу називають м'якою, лагідною, задумчивою або просто лінивою. Так судить кожний чужинець на перший погляд, так судимо зрештою й ми самі. З того деякі партійні казуїсти роблять висновок, що по своєму характеру український народ противний всякій війні та глибоко її ненавидить. З другого боку, наш національний катехізм клав постійно, як першу точку старій і ва всякі даці перелицьовуваний пункт про те, що „не чужого ми бажаєм“, що також має служити доказом нашої згідливості. Може це й правда. Але не менша правда й те, що в початках нашої історії і нашого державного життя ми не мали такої голубиної вдачі. Історія наша, почпуючи від воєволицких Сарматів, представляє нас напакі агресивним, а не пасивним елементом. Тож ми за часів Ігоря, аки ще остаточно сформувалася Київська держава, пробували — і то з великими успіхами — реалізувати — всі ті імперіалістичні пляни, яких здійснення левдалося в теперішню війну ані великій Росії (Царгород) ані могутній Германії (дорога в Індію). І як довго ми чужого бажали, було й спос. Стративши інтерес до широкого світу, ми тим самим були віддані під заряд „добрих“ сусідів і стали причішкою до всяких чужих історій. Наша історія стала чисто негативною, а українські покоління одні від других що раз більше ледащими.

І це перша для нас наука теперішньої війни: виї-

ти з пасивності, хочби з параженням на всякі можливі заводи і моральні нзукя, які дав звичайно сильний слабому. В часі одної грабіжки державного магазину заїхав богач возом і ціла його родина помагала носити майно, а коли прийшов голіруч бідвий і собі дещо взяти, дістав батогом поза вуха і в додаток науку моральну: „Діду, ти не знаєш, що за це кримінал?“ Подібно можна-би схарактеризувати наші відносини до сусідів, які так вигідно розсілися на нашій землі. Наша земля не тому стала невашою, що на ній засів Поляк чи Москаль, а тому, що ми перестали почувати себе газдами на ній, морально чули себе елментом нищим, хоч і численнішим. Навіть захопивши владу в свої руки, ми боїмося використати свої права, які безуслівно належать до сильнішого, і тому ми рідко що удержуємо в своїх руках. Вистане, аби нас перший ліпший настрашив яким далеким фантомом т. зв. міжнародного права і ми зрікаємося свого права посідавня. Думаю одначе, що наука світової війни таки не пройшла даром, що твердо запам'ятаємо собі деякі її факти і перестанемо боятися своєї тіни. Особливо Поляки навчили нас багачо и учать далі. А навчили нас передовсім ненавидіти. Лише нехай це не буде безспільна, сліпа і скоро минаюча ненависть раба, який при першій нагоді цілує папську руку, що кивула йому охлан, а твереза, неособиста ненависть, яка не вибухає в крива-

вих оргіях Гайдамаччини, а чуїно пильнує національної гідності супроти всяких посягань ворога і готова кожної хвили відперти його. Така ненависть не поступиться ані одним кроком з рідної землі, а стане спільним валом супроти кожного, хто-бн хотів розпаношитися на нашій землі, — вона не буде говорити притишеним голосом в своїй хаті. Суверенности з високими етичними вселюдськими ідеалами тут нема. Поляки не цураються принципу Валленрода, що кричав про піхту на ворога: „з Богом або хочби й мимо Бога“ і сам Міцкевич, глибоко етична натура, батько польського месіанізму не цурався писати „Лист до галицьких братів,“ де радить робити з Українцями, що не йдуть під лад Полякам, якраз те саме, що на ділі роблять тепер в східній Галичині польські жандарми. І Полякам це вийшло, як бачимо, на здоровля, а ми, хоч осуджували „Гайдамаків“ Шевченка, осталися по вининий день „більшевиками й бандитами“, винятими знід закона. Національна ненависть, ненависть газди в своїй хаті до першого ліпшого зайді, ненависть свідома своїх прав — здорова. Вона — а не що инше — стає на випадок небезпеки від ворога цементом, який лучить всі душі, тим організуючим огнем, який так ярко вбухає в національний вийні, який вповні

заступає всякі організаційні параграфи. Вона дає розмах і активність, переносить fronti з рідної землі на чужу і робить недоступною всяку розвідку і тайну пропаганду ворога, робить чужими полемі сторожі і береже ладу замілля. Вона витискає жертву на національні цілі навіть з рук скупаря.

Хто вміє ненавидіти, той уміє й любити. Ми тепер учимося любити рідний край аж після того, як зненавиділи ворога, що нас вигнав з хати. Нам тим легше ненавидіти, що це ні в яким разі не може йти на наш рахунок. Ворог навчив нас ненавидіти, він примусив нас полюбити Вітчизну. І тому я кажу, що наше вигнання з рідних хат, недоля десятків і соток тисяч Українців була потрібна, аби дати сильну і глибоку підставу ідеї національної боротьби. Не маємо покищо в своїх руках рідної землі, але маємо Україну в своїх серцях, носимо Україну на наших багнетах. Інстинкт і воля до самостійного державного життя збуджена і живе в масах українського народу. Вони п'оборють в нас раба, перевернуть психіку тих, що впростають серед тої боротьби і дадуть сильні підстави для нової України, підстави, яких не зрушить ніяка сила.

Україна є. Вона повстала в хвили, коли пролилася в першій раз кров українського жовніра за її збереження.

Писаво у Винниці, дня 31. жовтня 1919.

Микола Федюшка Евшан.

Покійний автор отсеї книжечки, Микола Федюшка, що писав під прибраним іменням „Евшан“, це був правдивий пролетар-робітник пера. Тяжко пребідував весь свій молодий вік, але не зігнувся ні разу. Він належав до тих, що „спалили молодість і полягли при зброї“, ізза злиднів не давши своєму народові всего, що могли би дати, якби їм лучше жилося.

Уродився він як син убогого міщанина в галицькім місточку Войнилові (повіт Калуш). До гімназії ходив у Станиславові, на університет у Львові й Відні; ще в гімназії мусів лекціями заробляти на життя. Таксамо бідував і на університеті. Був постійним співробітником „Літературно-Наукового Вістника“, провадив „Українську Видавничу Спілку“, завідував українським „Академічним Домом“ у Львові, секретарював в „Науковім Товаристві імени Шевченка“ і приватно у проф. Грушевського. Всі ті заняття забирали йому весь день від ранку до ночі й

ледви приносили стільки, щоб вижити. Ночами покійний учився, читав і писав.

За свого короткого й бурхливого життя (Поляки прогнали його з львівського університету) встиг він написати багато: три більші книжки („Під прапором мистецтва“ 1900, „Куда ми прийшли?“ 1912, „Шевченко“ 1913) і біля сотні статей на різні, переважно літературні теми, в яких подав цілий ряд характеристик українських і чужих письменників.

Як вибухла війна, покликали його до війська. Був на фронтах італійським і російським, скінчив офіцерську школу, був якийсь час при цензурі в Ряшеві, потому знов на італійським фронті, де його двічі ранено. Проголошення Української Держави в Галичині застало його в австрійській армії в Журавиці під Перемишлем, де служив як офіцер. Він відважно виарештував польських і мадярських офіцерів та зі своїм відділом пустився займати Перемишль для Української Держави. Ніхто бувби не припускав, що в тім марнім, невеличкім офіцері може бути така енергія. Якийсь час удалося йому дійсно не дати Полякам Перемишля. Хто зна, чи бувби довго не вдержав цього міста, якби не переговори, в які вдалися з Поляками деякі перемиські політики.

Через три місяці був покійний командантом в ріднім місті Войнилові й невсипущо організував цілий повіт. В марті 1919 покликано його на співробітника урядового часопису Галицького Правительства „Република“. Крім того співробітничав покійний в радикальнім щоденнику „Народ“ і в „Новім Життю“. В маю 1919 вернув до війська, а в липні разом з цілою Галицькою Армією перейшов за Збруч на Велику Україну, де й помер на тиф, у Винниці, дня 23. падоліста, 1919 р., не проживши навіть 30 літ.

Писання його живі, цікаві, щирі і, що у нас не часто лучається, відважні. Писав так, як думав, не крутив і не закривав своїх думок. Серцем писав, що видно особливо добре в цій малій книжечці. „Хто вміє ненавидіти, той вміє й любити“. „Ворог навчив нас ненавидіти, він примусив нас і полюбити Вітчину.“ „Як довго ми чужого бажали, було й своє.“ Тими думками кличе покійний молодь українського народа, щоб з усеї душі ненавиділа ворогів-наїздників, щоб винищувала їх і їх землю так, як вони винищують нашу, бо щойно тоді здобудемо й забезпечимо свободу Рідній Землі — не скорше. Він хоче відучити нашу похилену суспільність від вічного голосіння раба, що „ми чужого не бажємо“, хоче в нас витворити міць, якої боя-

лисяб вороги. Це, що він висказав у цій книжечці, являється немов висловом думки цілого покоління галицької молоді, що погинуло на землях Великої України в боротьбі за її державність. І як дальші українські покоління не забудуть цього заповіту, то мусить прийти час, коли виметемо з нашої землі всю наволоч всяких чужих наїздників і побудуємо сильну Українську Державу, перед якою дріжатимуть наші кривдники.

Енгель & Сын, Відень
